

“Kansenongelijkheid? Die is hier niet.”

Rapportage Scholierencongressen 2019

LAKS
landelijk actie comité **scholieren**

Inhoud

1. Het LAKS en Kansengelijkheid	3
2. Wat zijn jouw kansentour	4
3. De resultaten	6
3.1 Het gesprek.....	6
3.1.1 Hebben leerlingen wel eens kansengelijkheid meegemaakt?	6
3.1.2 Kansengelijkheid binnen de school volgens leerlingen.	6
3.2 De discussie.....	8
3.2.1 De overheid, de school of andere ouders zouden moeten bijspringen als een leerling het schoolreisje niet kan betalen.....	8
3.2.2 Het is eerlijk dat leerlingen met precies hetzelfde rapport toch andere adviezen kunnen krijgen.....	8
3.2.3 Mag de support die je vanuit huis meekrijgt meetellen bij beslissingen over op- en afstromen?	9
Scholen moeten leerlingen zoals Naomi gratis extra ondersteuning bieden.	9
3.3 De enquête	10
3.3.1 Wat denken leerlingen dat kansengelijkheid is?.....	10
3.3.2 Is er bij jou op school kansengelijkheid?	11
3.3.3 Wat doe je tegen kansengelijkheid?	12
4. Bevindingen en aanbevelingen	13

1. Het LAKS en Kansenongelijkheid

In 2016 concludeerde de Inspectie van het Onderwijs dat de kansenongelijkheid in het onderwijs toenam.¹ Er ontstonden grote kwaliteitsverschillen tussen scholen en het onderwijs werd steeds meer (economisch) gesegregeerd. Wie je ouders zijn, maakte steeds meer uit voor waar je terecht komt. Het LAKS schrok van deze bevindingen: Elke leerling zou de kans moeten krijgen om het maximale uit zichzelf te halen. Waar je naar school gaat, welk opleidingsniveau je ouders hebben en hoeveel geld er in jouw portemonnee zit, zou daar geen invloed op moeten hebben.

Het LAKS is tevreden dat de conclusies van de Onderwijsinspectie tot actie hebben geleid. Verschillende partijen zoals het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zijn zich harder in gaan zetten voor gelijke kansen.² Daarnaast is en wordt door het Nationaal Regieorgaan Onderzoek verdiepend onderzoek gedaan naar factoren zoals schaduwonderwijs, die van invloed kunnen zijn op kansenongelijkheid. Gelijke kansen zijn een prioriteit geworden. Er is ook effect. Dit jaar concludeerde de Onderwijsinspectie dat de kansenongelijkheid niet verder toenam als gevolg van alle goede initiatieven³.

Het LAKS is blij met deze ontwikkelingen, maar ziet dat ongelijke kansen in het onderwijs nog steeds aanwezig zijn en groot blijven. We zijn er nog niet. Ook maakt het LAKS zich zorgen om ontwikkelingen in het onderwijs, zoals het lerarentekort, die kwetsbare leerlingen in de toekomst mogelijk hard gaan raken. Het is daarom van belang dat iedereen die iets kan doen om de kansenongelijkheid te verkleinen zich bewust blijft van zijn invloed en actie onderneemt.

Ook wij kunnen iets doen tegen kansenongelijkheid. Daarom ondernamen we gedurende het schooljaar 2018-2019 meerdere acties. Zo pleitten we fel tegen uitsluiting op basis van de vrijwillige ouderbijdrage. Het stemt ons tevreden dat ook minister Arie Slob en de Voortgezet Onderwijsraad dit jaar aangaven uitsluiting onacceptabel te vinden. Ook brachten we samen met politieke jongerenorganisaties, Dwars, Rood, Perspectief, Jonge Democraten, JOVD, PINK, Jonge socialisten en het CDJA, een manifest tegen kansenongelijkheid uit.

Daarnaast ging het LAKS in gesprek met haar achterban doormiddel van een scholentour. De resultaten van en inzichten uit deze gesprekken, lees je hier terug.

In deze rapportage zijn leerlingen en scholen onherkenbaar gemaakt. Uitspraken van leerlingen zijn aangepast om de leesbaarheid te vergroten.

¹ [De Staat van het Onderwijs 2016. Inspectie van het Onderwijs.](#)

² <https://www.gelijke-kansen.nl/over-gelijke-kansen>

³ [De Staat van het Onderwijs 2019. Inspectie van het Onderwijs.](#)

2. Wat zijn jouw kansen

In het voorjaar van 2019 organiseerde het LAKS drie schoolbezoeken over kansenongelijkheid. Het doel hiervan was tweeledig: Allereerst wilden we erachter komen wat de scholier nou eigenlijk vond van kansenongelijkheid. Het LAKS heeft natuurlijk een mening over de vrijwillige ouderbijdrage en schaduwonderwijs, maar het is natuurlijk belangrijk om hierbij de mening van de achterban mee te nemen. Leeft kansenongelijkheid eigenlijk onder scholieren? Vinden ze dat er iets moet veranderen? Daarnaast waren we benieuwd hoe (on)gelijke kansen er uit zien op verschillende scholen.

Op de drie bezochte scholen (school A, B en C) hebben we in verschillende settings passend bij de school over deze onderwerpen gepraat hebben. Er hebben ongeveer 170 leerlingen deelgenomen aan de scholierentour.

School A (30 leerlingen) is een middelgrote school in stedelijk gebied met een vmbo/havo en vwo afdeling. Hier hebben we met een afvaardiging van de onderbouwleerlingen van elk niveau bij elkaar gezeten. De leerlingen zijn hier erg betrokken, maar komen weinig leerlingen van andere niveaus tegen. School B (40 leerlingen) is een grote school in een krimpregio die alle niveaus aanbiedt. Ook hier is voor leerlingen veel ruimte om eigen activiteiten te organiseren. School C (100 leerlingen) is een erg diverse school in de Randstad. De school biedt kansen en probeert haar diverse populatie te stimuleren alles uit zichzelf te halen. Dit wil niet altijd lukken. De resultaten vallen tegen en leerlingen zouden meer inspraak willen hebben in de oplossingen.

Voor de ochtenden hebben we een programma gemaakt. Dit programma bestond uit een plenaire inleiding op het onderwerp, de 'Wat zijn jouw kansen game?'⁴, een plenaire discussie aan de hand van stellingen, en een brainstorm over wat er binnen de school gedaan kon worden om kansenongelijkheid tegen te gaan.

De LAKS 'Wat zijn jouw kansen?' game is een interactieve game waarbij leerlingen Naomi en Lisa volgen. Beide meiden zitten in de tweede klas van de havo. Naomi woont alleen met haar moeder en heeft het thuis niet breed. Wel komt ze uit een heel liefdevol gezin. Naomi's moeder ondersteunt haar waar dat kan. De school ziet dit niet altijd en is daarom bezorgd om de support die Naomi vanuit huis ontvangt. Lisa's ouders zijn nog wel samen, zij hebben meer geld te besteden. Haar ouders kennen de weg in het onderwijs. Zij zijn gedreven om Lisa op het hoogste niveau te krijgen, waarbij ze soms Lisa's eigen wil uit het oog verliezen. In vier scènes vinden verschillende gebeurtenissen plaats die verband houden met kansenongelijkheid. Leerlingen kiezen vervolgens wat zij zouden doen als ze in de schoenen van Lisa of Naomi zouden staan. Afhankelijk van de keuze die gemaakt wordt, gaat de film op een

⁴ www.laks.vvgame.nl. Wil je het spel ook spelen? Wij komen graag bij jou/u op school voor een lesuur of ochtendprogramma over kansenongelijkheid. Het spel kan ook door de eigen docent geleid worden. Neem hiervoor contact op met info@laks.nl

bepaalde manier verder. Aan de hand van de gemaakte keuzes is er ruimte voor discussie.

3. De resultaten

3.1 Het gesprek

Tijdens de schoolbezoeken zijn we na afloop van het spel aan de hand van stellingen en vragen van leerlingen in gesprek gegaan over kansenongelijkheid binnen de school. Met deze gesprekken hebben we in kaart gebracht of kansenongelijkheid op scholen speelt en vooral wat er volgens leerlingen aangepast kan worden om de ongelijke kansen te verkleinen.

3.1.1 Hebben leerlingen wel eens kansenongelijkheid meegemaakt?

De ervaringen van leerlingen lopen uiteen en de aard van de ervaringen verschilt per school. De meerderheid heeft wel eens 'iets' met kansenongelijkheid meegemaakt. Vaak waren ze dan niet het 'slachtoffer', maar kennen ze iemand die een ervaring heeft gehad met kansenongelijkheid. Leerlingen halen voorbeelden aan van oud-klasgenoten die bijvoorbeeld op de basisschool een te laag advies kregen. Daarnaast kennen de meeste leerlingen wel iemand die niet meeding op schoolreis. Het valt op dat leerlingen sommige situaties hebben geaccepteerd. Een leerling zegt bijvoorbeeld: "Het is niet heel groot ofzo, maar in elke kunstles maakt de docent onderscheid tussen de atheneumleerlingen en de gymnasiasten. Hij doet dit op een vervelende manier en dat is wel een beetje irritant."

Op school C (de school met de meest diverse leerling populatie) is het aantal ervaringen met kansenongelijkheid groter. De leerlingen geven aan het soms frustrerend te vinden wat ze meemaken. Sommigen voelen zich gediscrimineerd, anderen voelen zich vooral niet serieus genomen. De leerlingen geven levendige voorbeelden van de ongelijke kansen die ze ervaren. Een leerling zegt hierover: "Ik kreeg van mijn basisschool een ander advies dan mijn Cito aangaf. Na veel gedoe ben ik toch gestart op het niveau dat volgens mij bij mij paste. Toen ik mijn eerste goede rapport kreeg ben ik wel even teruggegaan naar mijn basisschooldocent. Hij zei dat hij het niet van mij verwacht had."

De leerlingen geven aan dat je soms het voordeel van de twijfel moet krijgen en hekelen dat hun school dat steeds minder doet, omdat het de schoolresultaten beïnvloedt. Een extra duwtje in de goede richting, ook als je daar de cijfers niet voor hebt, is volgens hen nodig. Het positieve scenario, waarin een leerling de kans krijgt om het te proberen, zou zwaarder moeten wegen dan het negatieve scenario, waarin de leerling in kwestie het uiteindelijk niet redt.

3.1.2 Kansenongelijkheid binnen de school volgens leerlingen.

Het valt op dat veel gesprekken met leerlingen terugkomen op hoe de school is ingedeeld of handelt. Dit werkt kansenongelijkheid soms in de hand. Hieronder geven we vier beschrijvingen van hoe leerlingen kansenongelijkheid binnen de school ervaren.

- Er is veel uitval binnen de school. Er zijn in een schooljaar veel docenten uitgevallen en de school heeft moeite met het zoeken van vervanging. Hierdoor

krijgen leerlingen steeds korte periodes geen les en lopen ze achter met bepaalde vakken. De school biedt momenteel bijlessen aan om leerlingen te helpen, maar heeft aangekondigd dit volgend jaar niet meer te doen. Enkele leerlingen geven aan zelf bijles te zoeken, maar niet iedereen kan en wil dat. Hierdoor raakt de uitval mogelijk juist leerlingen die de lessen harder nodig hebben. Een leerling zegt hierover: **“Die bijlessen gaan ze volgend jaar weghalen, want we moeten het zelf doen. Dat kan toch niet! Dan nemen ze ons die hoop ook nog af.”**

- De verschillende niveaus zitten in verschillend gebouwen. Leerlingen geven aan dat ze elkaar eigenlijk totaal niet kennen, omdat ze in andere gebouwen zitten. Een vwo-leerling zegt hierover: **“We noemen het vmbo-gebouw ook wel eens het slechte gebouw. Daar zitten alle echte en neppe Marokkanen.”** Als we hierover doorpraten blijkt dat dit al jaren gebeurt. Niemand weet eigenlijk waar het vandaan komt. Ondanks dat leerlingen in principe vrij zijn om zich door alle gebouwen te begeven doen ze dit toch niet. Ze voelen zich niet welkom in elkaars domein en sluiten daardoor geen vriendschappen met leerlingen op andere niveaus. Hierdoor komen ze elkaar niet meer tegen. Dit kan doorstromen naar een ander niveau bemoeilijken.
- Binnen de school worden uitspraken gedaan die stereotypen bevestigen. Docenten en ondersteunend personeel hebben een grote invloed in hoe leerlingen over elkaar denken. Sommige leerlingen geven aan dat het personeel nog weleens onbewust stereotypen bevestigt. **“Ik liep door het gedeelte van de school waar de vwo’ers zaten. De conciërge hield mij tegen en vroeg of ik wel bij de slimme hoorde”** zegt een vmbo-leerling hierover. Ook was er een leerling die door de docent verteld werd dat ze eigenlijk te dom was om vwo te doen. Leerlingen geven aan dat dit invloed heeft op hoe ze zelf naar zichzelf kijken.
- De school handelt “anders” om slechte inspectierapporten te voorkomen. Leerlingen van School C geven aan dat hun school al jaren bekend staat als een school die kansen biedt. Zo mochten enkele leerlingen toch starten op hogere niveaus dan eigenlijk geadviseerd werd. Hierdoor is de afstroom hoog en het slagingspercentage laag. De school verandert het beleid en geeft aan strenger te gaan zijn. Leerlingen zijn hier boos over: zij hebben juist baat bij de kansen die ze krijgen. **“Wegen de negatieven dan altijd zwaarder dan de positieven?” vraagt een leerling zuchtend.**

3.2 De discussie

Om het onderwerp kansenongelijkheid tastbaar te maken is met de leerlingen gediscussieerd aan de hand van stellingen die verband hielden met de game. In de game hebben de leerlingen gezien hoe ongelijke kansen eruit kunnen zien. Wij vroegen hen naar hun mening over deze situaties.

3.2.1 De overheid, de school of andere ouders zouden moeten bijspringen als een leerling het schoolreisje niet kan betalen.

In de game zien de leerlingen dat Naomi het schoolreisje niet kan betalen. Ze moet daarom op school blijven.

Tijdens de discussie zijn de leerlingen bijna unaniem: iedereen zou mee moeten op schoolreisje. Enkele leerlingen geven aan dat het lastig is om te herkennen wie er wel en niet mee wil, doordat je op sommige scholen mag kiezen of je wel of niet mee gaat. Het lijkt dan eerder een keuze, dan een gebrek aan geld. Daarnaast vinden leerlingen het moeilijk waar het geld dan vandaan moet komen en wie er voor een vergoeding in aanmerking komt. Ze kunnen zich voorstellen dat niet alle ouders willen meebetalen voor leerlingen die niet mee kunnen. Ook denken ze dat ouders misschien wel minder snel gaan betalen als je toch automatisch mee mag. Tegelijkertijd zijn de leerlingen het erover eens dat je ook als het onwil om te betalen is, toch mee zou moeten kunnen.

3.2.2 Het is eerlijk dat leerlingen met precies hetzelfde rapport toch andere adviezen kunnen krijgen.

In de game krijgen Lisa en Naomi andere adviezen, terwijl ze een vergelijkbaar rapport hebben.

Leerlingen zijn verdeeld in de discussie over deze stelling. Een aantal vindt het discriminerend als leerlingen met hetzelfde rapport een ander advies krijgen. Ze pleiten voor gelijke behandeling en objectieve eisen bij bijvoorbeeld opstroomen, afstromen en doubleren. Dit omdat ze denken dat er anders willekeur kan plaatsvinden of de voorkeuren van docenten misschien wel een grote rol kunnen spelen. Een leerling zegt hierover: *“Ik kreeg geen kans om mijn tekorten op te halen omdat de school vond dat zittenblijvers niet naar de lenteschool mochten. Een witte zittenblijver mocht wel gewoon”*.

Het vertrouwen in de docent dat leerlingen hebben, lijkt hierin een grote rol te spelen. Op school C, waar een diversere leerlingpopulatie naar school gaat, lijkt dat vertrouwen een stuk kleiner dan op de andere twee scholen. De leerlingen van school C geven ook aan dat docenten hen soms niet begrijpen of niet snappen waar ze vandaan komen. Zo zegt een leerling: *“De decaan noemde mij stug en vond dat ik vanwege mijn huidskleur meer moet letten op mijn houding. Ik kom volgens haar sneller intimiderend over. Daarnaast ging zij ervan uit dat mijn ouders niet gestudeerd hebben omdat zij in het buitenland geboren zijn. Vind je het gek dat ik haar niet vertrouw.”*

Andere leerlingen begrijpen de advisering wel. Zij geven aan dat leraren goed kunnen zien of het een beetje makkelijk gaat of je er wel heel hard voor moet werken. Als je er te hard voor moet werken is het volgens deze leerlingen ook niet goed.

3.2.3 Mag de support die je vanuit huis meekrijgt meetellen bij beslissingen over op- en afstromen?

In de game krijgt Lisa onder voorwaarde de kans om naar het vwo te gaan omdat haar ouders hierop aansturen. Dit terwijl Naomi moet afstromen omdat de docent denkt dat ze weinig support heeft. Aan het einde zie je dat juist Naomi's moeder haar erg liefdevol troost, terwijl Lisa tien meter achter haar ruziënde ouders loopt.

Net als bij de vorige stelling zijn de meningen verdeeld. Sommige leerlingen vragen zich hardop af wat de docent nou eigenlijk van de thuissituatie weet en hoe hij daar goed op kan oordelen. Het hoeft niet direct iets te betekenen als een leerling bijvoorbeeld uit een eenoudergezin komt. De meerderheid van de leerlingen vindt het echter belangrijk dat de thuissituatie wordt meegenomen, omdat dat ook in het voordeel van de leerling kan zijn. Een leerling illustreert dit met een voorbeeld: *“De docenten zeiden dat ik beter wiskunde A kon doen omdat mijn cijfers slecht waren, maar zelf wilde ik graag wiskunde B doen. Door omstandigheden lukte het mij vorig jaar niet om goede cijfers te halen. De docent begreep dat. Hij liet mij zelf de beslissing maken en ik ben wiskunde B gaan doen. Inmiddels sta ik een negen gemiddeld.”*

Waar de meeste leerlingen het over eens worden, is dat objectieve eisen in ieder geval bij opstroom belangrijk zijn. Zo is altijd duidelijk wanneer je recht hebt om iets uitdagends te proberen. Wanneer je die eis niet haalt kan alsnog gekeken worden naar factoren als de thuissituatie en werkhouding. Je kan op die manier een ander niveau afdwingen. Daarnaast geven de meeste leerlingen aan dat het uiteindelijk belangrijk is dat leerlingen in het gesprek betrokken worden (soms zelfs zonder de ouders). Willen ze zelf bijvoorbeeld wel een ander niveau doen? Is de thuissituatie de oorzaak van slechte prestaties of speelt er misschien iets anders? Het is daarom belangrijk om niet zomaar, zonder echte betrokkenheid van de leerling, conclusies te trekken.

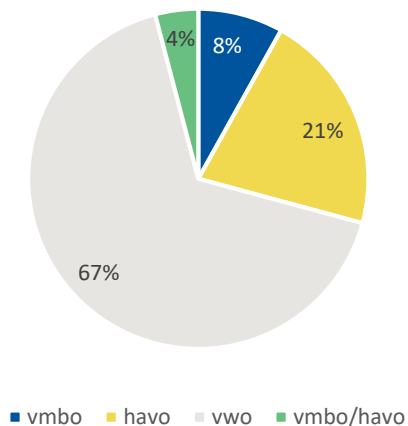
Scholen moeten leerlingen zoals Naomi gratis extra ondersteuning bieden.

De meerderheid van de leerlingen vindt dat je ondersteuning zou moeten kunnen krijgen als dit ervoor zou zorgen dat je wel overgaat. De school zou hier volgens hen voor moeten zorgen. Wel is het belangrijk dat leerlingen gestimuleerd worden om zich in te zetten. *“Als een leerling niets doet heeft het geen zin. Als je je best doet en het lukt niet, zou je bijles moeten krijgen.”*, zegt een leerling hierover. Ook zou het initiatief volgens sommige leerlingen bij de leerling moeten liggen. De leerling moet zelf aangeven dat de behoefte er is.

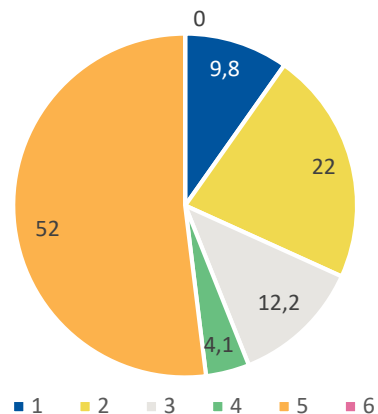
3.3 De enquête

Ter afsluiting van de tour vroegen we de 170 deelnemende leerlingen om deel te nemen aan een enquête om een beeld te schetsen van kansenongelijkheid op hun school. 139 leerlingen deden mee en 123 van hen vulden de enquête volledig in. Het grootste deel van de deelnemende leerlingen zit in de bovenbouw. Daarnaast zijn vwo leerlingen flink oververtegenwoordigd. 44 procent van de leerlingen geeft aan dat het onderwerp kansenongelijkheid voor hen relatief nieuw is. Zij hebben hier niet eerder bij stilgestaan. 50 procent van de leerlingen vindt dat zij na de bijeenkomst van de kansen tour nog niet genoeg op de hoogte is van kansenongelijkheid, en zou hier meer over willen weten.

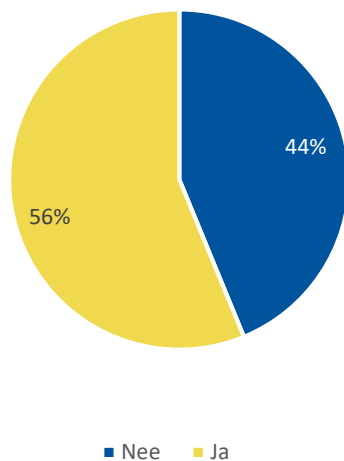
Figuur 1: Welk niveau doe je?

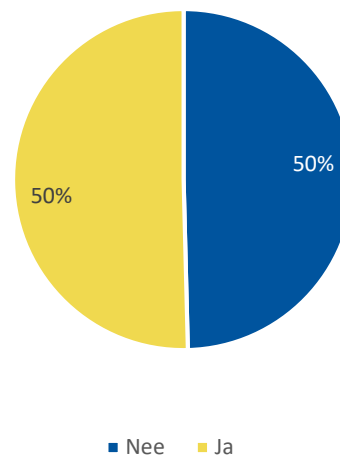
Figuur 2: In welke klas zit je?

Figuur 3: Heb je voor deze bijeenkomst stilgestaan bij kansenongelijkheid?

Figuur 4: Vind je dat je genoeg op de hoogte bent van kansenongelijkheid?

3.3.1 Wat denken leerlingen dat kansenongelijkheid is?

De deelnemende leerlingen laten in de enquête zien dat zij een goed beeld hebben van wat kansenongelijkheid is. Zo noemen ze het hebben van ongelijke kansen, het oneerlijk behandeld worden op basis van factoren waaraan je niets kan doen, de nadelen die je kan hebben tegenover anderen en dat niet iedereen in Nederland dezelfde kansen krijgt.

Een leerling verwoordt kansenongelijkheid als volgt: *“Dat een leerling wel alle mogelijkheden krijgt om zich (op intellectueel gebied) volledig te ontwikkelen terwijl een andere leerling daarin geremd wordt door externe factoren zoals een tekort aan geld”*.

3.3.2 Is er bij jou op school kansenongelijkheid?

We vroegen 129 leerlingen of er kansenongelijkheid op hun school was en of ze daar een voorbeeld bij konden geven. 30 leerlingen gaven aan dat er op hun school gelijke kansen zijn. De school doet hard haar best volgens zegt één van hen. De school behandelt leerlingen volgens deze leerling gelijk.

33 van hen gaven geen antwoord op de vraag en drie leerlingen gaven aan geen voorbeeld te weten. Eén van hen zegt hierover: *“Dit probleem is moeilijk te herkennen, omdat leerlingen het vaak voor zich houden.”*

Een grote meerderheid van de leerlingen geeft aan wel kansenongelijkheid op school te herkennen. De meest genoemde voorbeelden zijn onder te verdelen in drie categorieën: 1) ongelijke behandeling, 2) schoolkosten, 3) verschillen tussen niveaus. Deze voorbeelden worden hieronder verder toegelicht.

Ongelijke behandeling

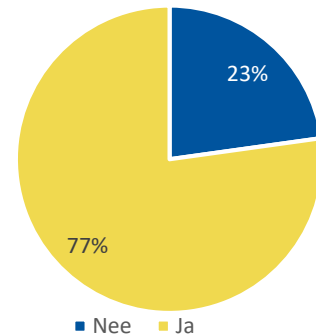
36 leerlingen geven aan een situatie meegemaakt te hebben waarin iemand in hun omgeving (of de leerling zelf) ongelijk behandeld is. Dit heeft vaak te maken met opstroom, doorstroom of het schooladvies. Zo geven verschillende leerlingen aan dat leerlingen met vergelijkbare resultaten toch anders behandeld worden, of dat sommige leerlingen vaker het voordeel van de twijfel krijgen. Het voelt voor leerlingen als willekeur als de ene leerling wel over mag, ondanks zijn/haar tekorten, en de andere leerling niet gematst wordt. In enkele gevallen wordt dit zelfs in verband gebracht met etniciteit of religie. Een leerling zegt hierover: *“Je wordt gelijk in een hokje geplaatst als ze kijken naar je achtergrond.”* Opvallend hierbij is dat de ervaringen van leerlingen verschillen. Zo zegt een andere leerling van dezelfde school *“Kansenongelijkheid? Die is er niet”*.

Schoolkosten

Achttien leerlingen gaven aan dat de kosten een pijnpunt zijn. Zij stellen dat schoolreizen, bijles en excursies niet voor iedereen zijn weggelegd. Een leerling zegt hierover: *“Ik merk dat mensen vaak meer geld hebben om leuke dingen te doen enzo. Op kamp had ik maar 10 euro mee, vriendinnen makkelijk 50”*.

Een ander geeft aan: *“Als je ervoor kiest om de ouderbijdrage niet te betalen omdat je dat niet kan, mag je niet mee op buitenschoolse activiteiten, en val je dus buiten de groep”*.

Figuur 5: Is er bij jou op school kansenongelijkheid?

Verschillen tussen niveaus

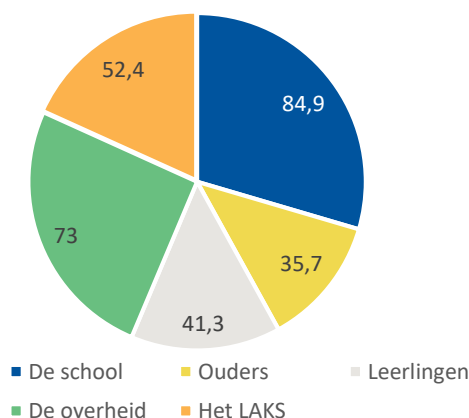
Negentien leerlingen geven aan dat de school leerlingen van verschillende niveaus oneerlijk behandelt. Leerlingen geven bijvoorbeeld aan dat de gymnasiumafdeling van hun school meer voordelen lijkt te krijgen. Zo gaan ze vaker op reis en hebben ze speciaal voor hun georganiseerde dagen. Een leerling zegt hierover *“Het gymnasium krijgt meer rechten, zo gaan ze bijvoorbeeld naar Rome. Terwijl Atheneum dit jaar nergens heen gaat. Ook mogen wij niet komen op de “gymnasium-dag”. Terwijl zij gezamenlijk in de kantine ontbijten en allerlei activiteiten doen, kijken de rest van de overige niveaus alleen maar van buiten toe”*. Andere leerlingen geven aan dat de manier waarop de school is ingericht het verschil versterkt. Zo helpt het volgens hen niet als verschillende niveaus in verschillende gebouwen zitten. Leerlingen komen elkaar niet meer tegen en krijgen vooroordelen over elkaar.

3.3.3 Wat doe je tegen kansenongelijkheid?

Het valt op dat leerlingen veel verschillende personen noemen naar wie zij toe kunnen stappen als zij te maken hebben met kansenongelijkheid. De grote meerderheid van de deelnemende leerlingen zou het allereerst aankaarten bij zijn/haar ouder(s). De volgende vaak gehoorde stap is de school, hierbij wordt de mentor het meest genoemd en daaropvolgend teamleiders, afdelingsleiders en vakdocenten. Een enkele keer wordt de leerlingenraad of vertrouwenspersoon genoemd. Een klein deel van de leerlingen zou het hogerop zoeken. Zij geven aan de situatie aan te kaarten bij overheidsinstanties of het LAKS. Drie leerlingen gaven expliciet aan naar niemand toe te stappen als zij ongelijk behandeld worden.

Als we leerlingen vragen wie er iets aan kansenongelijkheid moet doen, geven ze aan dat voornamelijk de overheid en de school actie moeten ondernemen. In iets mindere mate noemen leerlingen ook het LAKS, hun eigen rol en de rol van hun ouders in het zoeken naar een oplossing.

Figuur 6: Wie zou er volgens jou iets aan kansenongelijkheid moeten doen?

4. Bevindingen en aanbevelingen

Uit de schoolbezoeken is gebleken dat kansenongelijkheid leeft onder scholieren, maar dat zij het ook lastig vinden om te herkennen wanneer iets kansenongelijkheid is en wanneer iets gewoon tot de gebruikelijke gang van zaken hoort. Als wij voorbeelden gaven van kansenongelijkheid, herkenden leerlingen deze voorbeelden vaak. Ook als zij in eerste instantie aangaven geen voorbeelden van kansenongelijkheid te kennen.

Het merendeel van de leerlingen die wij spraken, leek zichzelf niet te zien als 'slachtoffer' van kansenongelijkheid. Wel varieerde het aantal leerlingen dat aangaf ongelijke kansen te ervaren tussen de scholen (leerlingen op school C gaven dit vaker aan) en niveaus (vmbo leerlingen gaven dit vaker aan). Een flinke meerderheid van de leerlingen geeft aan dat op hun school ongelijke kansen spelen. Dit is zorgwekkend.

Met de leerlingen is gepraat over mogelijke oplossingen. Daaruit komen de volgende aanbevelingen voor scholen, leerlingen en andere betrokkenen bij kansenongelijkheid.

1. **Ga het gesprek aan:** Een deel van de situaties die leerlingen aangeven mee te maken, wordt al minder pijnlijk als medeleerlingen de situatie waar een klasgenoot zich in bevindt begrijpen. Het helpt als leerlingen beseffen dat de lullige opmerking naar de klasgenoot die niet mee wil op schoolreis, erg pijnlijk kan zijn. Daarnaast kunnen leerlingen elkaar zo ook helpen: misschien kan de hele klas zich wel inzetten om het bedrag bij elkaar in te zamelen of durft een klasgenoot wel voor jou naar de teamleider te stappen als jij de schoolreis niet kan betalen. Pijnlijke situaties kunnen hierdoor minder pijnlijk gemaakt worden, door er gezamenlijk de schouders onder te zetten. Laat je medeleerlingen zien dat ze er niet alleen voor staan en stimuleer als school dat leerlingen op elkaar letten.
2. **Ondersteun de ondernemende leerling:** Leerlingen gaven vaak aan dat zij eigenlijk wel een goed idee hadden om iets te doen tegen ongelijke kansen. Zo wilde een leerling bijlessen geven aan leerlingen die thuis niemand hadden om hulp bij te vragen. Belangrijk hierbij is wel dat de leerling geholpen wordt. Faciliteer als school dergelijke goede ideeën door een ruimte en een kopje thee beschikbaar te stellen. Help de leerling door bijvoorbeeld aan te bieden haar aan een medeleerling die behoefte heeft aan bijles te koppelen. Op deze manier kunnen leerlingen ook een slag maken om de problematiek aan te pakken.
3. **Verbind leerlingen van verschillende niveaus en achtergronden:** Het schrikbeeld van segregatie is dat leerlingen die verschillende niveaus volgen elkaar na de basisschool nooit meer tegenkomen. Gelukkig zijn er scholengemeenschappen die meerdere niveaus aanbieden. Wel is het hierbij belangrijk dat scholen dan ook stimuleren dat leerlingen ook daadwerkelijk met elkaar in contact komen. Dit kan bijvoorbeeld door niveau- en school-overstijgende activiteiten te organiseren, zoals gezamenlijke sportdagen, pauzes, projectweken en excursies. Hierbij is het belangrijk dat de leerlingen gestimuleerd worden om ook daadwerkelijk samen op te trekken. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden aan de hand van een projectweek waarbij het

vraagstuk vanuit meerdere invalshoeken (praktisch, theoretisch) benaderd moet worden.

- 4. Kijk kritisch naar hoe er binnen de school over verschillende niveaus gesproken wordt:** Spreek niet meer over hoger/lager, slimmer/dommer en moeilijk/makkelijker, maar benadruk wat de waarde van elk niveau is en illustreer dit aan de hand van voorbeelden. Vertel leerlingen van het vmbo-tl, havisten en vwo'ers over het praktijkexamen op het vmbo bb/kb en gl. Vertel leerlingen op het vmbo bb/kb en gl over het profielwerkstuk van de andere niveaus. Geef elke leerling redenen om trots te zijn op zijn/haar niveau.
- 5. Kijk of de infrastructuur van de school invloed heeft op de gelijke kansen:** Zit iedereen in verschillende gebouwen? Heeft het ene niveau wel een leerlingenraad, maar het andere niveau niet? Gelden er verschillende regels voor verschillende niveaus? Gaat het gymnasium op reis naar Rome terwijl andere klassen ze uit mogen zwaaien? Kijk dan kritisch hoe dit gelijkgetrokken kan worden en hoe leerlingen beter met elkaar gemengd kunnen worden. Dergelijke 'ongelijkheden' dragen namelijk vaak ook een onbewuste boodschap mee: namelijk dat we het ene niveau beter vinden dan het andere.